

Bárdos Judit: A melodráma a filmben

Stóhr Lóránt: *Keserű könnyek. A melodráma a modernitáson túl.*

Apertúra könyvek. Pompeji. Szeged, 2013. 308 o, 2800 Ft.

Van-e értelme oly különböző rendezők, mint a korai Rainer Werner Fassbinder, a karriertörténeteket készítő Fassbinder, a posztmodern Fassbinder, Lars von Trier, Wong Karwai és Mundruczó Kornél filmjeit úgy elemezni, hogy egy közös nagy dobozba, a melodráma műfaji sémájába szuszakoljuk be őket? – ezen gondolkodtam, amikor elkezdtem lapozgatni ezt az eredetileg doktori disszertációnak készült, az Apertúra könyvek sorozatában megjelent kötetet. (Különböző kiadók egyre több disszertációt adnak ki könyv formában, ezért az utóbbi időben öröndetesen megszorodott a megjelenő filmszakkönyvek száma.) Stóhr Lóránt rendkívül alapos, kiváló könyve meggyőzött arról, hogy van. Kettős értelemben is. Egyrészt ez a besorolás sok színháztörténeti, kultúraelméleti, filozófiai, esztétikai adalékot tesz hozzá az életművek és az egyes filmek részletes elemzéséhez, másrészt sokkal tágabb perspektívában látjuk így a műfaj változásait, különösen annak egy szakaszát, a modern melodráma és a szerzői film kapcsolatát. Mi a melodráma? A főhős (többnyire gyenge, ártatlan nő) érzelmi, morális próbák során alulmarad a társadalmi, vallási, vagy metafizikai értelemben vett gonosz erővel szemben, elveszti szeretete tárgyát. Az áldozattá válás a nézőből azonosulást vált ki. A narrátor a történetet úgy meséli el, hogy a befogadó a főhőshöz képest többlettudással rendelkezék, ezzel suspense-t teremt. Jellemző még erre a műfajra a pátosz és a túlzásba vitt érzelem. Bárkinek, aki e sorokat olvassa, számos klasszikus példa jut eszébe a francia pátensszínháztól kezdve a szentimentalizmuson át Griffith-ig és a Casablancáig, az Elfújta a szél-ig. Az igazi kérdések e definíció után következnek. Hogyan maradhatott fenn a műfaj, mutatis mutandis, a film klasszikus korszaka után is? Ma, amikor idegenkedünk a túlzásba vitt érzelmek harsány ábrázolásától? Amikor – a modern filmben – a heves érzelmi azonosulást távolságtartóbb, hűvösebb lélektani ábrázolások váltják fel, amikor megszűnt az autenticitás pátosza, sőt, amikor – a posztmodern filmben – az autentikus egyén után a Másik, sőt a Semmi is eltűnik? Hogyan lehet végső soron az európai művészfilm egzisztencialista vonulatát és Antonioni filmjeit is idesorolni (idézzük csak fel a Vörös sivatagot), melodrámának tekinteni, és ezzel újradefiniálni a műfajt, rávilágítani a műfaj újrafelhasználásának történeti okaira? Stóhr Lóránt e kérdések megválaszolását tűzi ki célul, és sikerrel jár. Csak per tangensem esik szó a könyvben az olasz neorealizmusról és modernizmusról, de az megvilágító erejű, új megvilágításba helyezi, amit eddig gondoltunk róla. És ez csak egy példa a sok közül. A szerző nemcsak a rövid filmkritikák, hanem a nagy ívű esztétikai-filmtörténeti áttekintések mestere is. A könyv legjobb fejezetei a részletes filmelemzések, melyek a melodráma alakváltozatainak analízise mellett kitérnek a képkompozíciók, a látvány, a díszletek, a világítás, a zenei világ és a színészi játék, valamint a történelmi-ideológiai háttér jellemzésére is. Különösen a Fassbinderről szóló fejezetek kitűnőek, ezek együttese önálló könyvként is megállná a helyét. Fassbinder sajátos szerzői változatban illesztette be a melodrámat a modern film paradigmájába. Petra von Kantot beteljesíthetetlen vágy hajtja, elfogadó szeretetre vágyik, akár identitása feláldozása árán is (Petra von Kant keserű könnyei). Maria Braun konfliktusa a kettős értékrendben gyökerezik, amit felfokoz a melodrámának a beteljesülés reményét felkeltő, a veszteség érzését felfokozó dramaturgiája (Maria Braun házassága). Végső soron a náci múlt elfojtása az oka a melankóliának (Veronika Voss vágyakozása). Erwin/ Elvira katartikus áldozatot hoz szerelméért, ami egyúttal a koncentrációs tábor túléléséért hozott áldozat (Amikor

tizenhárom újhord van egy évben). A recenzens keserű könnyeket hullat, amiért a terjedelmi korlátok miatt nem folytathatja a könyvben lévő gondolatok felidézését.

Élet és irodalom, 2014. szeptember 12. 21. o.